

Utcák, címerek...

Idei első számunkban olvastam Major Máté cikkét a tárgyáról. Teljes mértékben egyetérték velem. Amilyen sok gonddal és költséggel állítjuk helyre műemlékeinket, olyan barbár pusztítást visznek végbe városaink és községeink illetékesei a középkori utcanevekben. Számos városunknak van egy középkori magja, amely mindössze egy-két tucat utcára és néhány térre terjed ki. Sajnos, éppen ezek estek leginkább áldozatul a névváltoztatásoknak. Sok helyen ugyanis azt hitték, hogy az utcáknak feltétlenül közeleti nagyságok nevét kell megörökíteniük.

Szomorú történeti események miatt számos városunk többször teljesen elpusztult, főként a háborúkban, de gyakran természeti csapásoktól is. Több városunk az újjáépüléskor részben máshol, vagy más alaprajz szerint épül újjá. Így is sok régi utcanevünk ment veszendőbe. Egyébként is alig van olyan városunk, amelynek utcanevei a 16. század előtti időből fennmaradtak volna. A fennmaradtak javarészt pedig a száz éve dúló névváltoztatási düh pusztította el. Így például Debrecenben a 16. századi *Miklós utca*. Neve négy évszázadon át változatlanul megmaradt, az ötvenes években, azonban kicserélték az utcaablákot, és azóta egy 1949-ben elhunyt nemzetközi munkásmozgalmi teoretikus nevét viseli. Az illető valóban megérdemel utcanevet, de miért az alig tucatnyi középkori utcanevek egyikét kellett megváltoztatni? Seregestül épülnek új utcák, s sokszor fejtrésbe kerül, milyen nevet adjanak nekik.

Az utcanév-váltortatásokban azonban talán mégis a főváros viszi el a pálmát. A napokban néztem meg a Révai Lexikonban Pest (a mai Belváros) 1758-as térképét. Ez csak a 18. század közepe, de úgy látom, hogy csupán egyetlen név érte meg a század közepét, az eredeti Szervita utca nevét őrző *Szervita tér*. Ezt az egyetlen maradék nevet is letörölték azonban, és most Martinelli tér lett. Minden tiszteletem Anton Erhard Martinelli olasz származású osztrák építészé, aki ausztriai működése mellett a 18. század elején megépítette Pesten az Invalidusházat, a későbbi Károly-kaszárnyát, a mai városházát. Budapesten azonban annyi elnevezendő utca és tér van, miért éppen a legrégebbi pesti tér nevet kellett feláldozni? És miért volt éppen most olyan sürgős, ha több mint két évszázadot lehetett várni azzal, hogy utcát nevezzenek el róla?

Alig akad városunk, ahol hasonló hibákat el ne követtek volna. Pedig csak azt kérnék azok, akik tisztelik és becsülik a magyar

történelmet (beleértve településünk történelmét is), hogy a természetesen kialakult utca, út-, tér-, köz-neveinket ne tekintse a Hivatal játékszernek. Számuk olyan kevés, hogy csak azokat kellene védetté tenni, amelyek megmaradtak (például Debrecenben a Csapó utca, Hatvan utca, Péterfia utca stb.), és azokat visszaváltoztatni, amelyeket az elmúlt száz év alatt nyomós ok nélkül megváltoztattak. Ha egy román stílusban épített műemléket a 18. században barokká építettek át, a 20. században meg kaszárnyává, akkor a szakértők szépen leválasztják a stílustalan és értéktelen 19–20. századi és barokk toldalékokat, és helyreállítják eredetiben a műemlék-épületet. Hiszen barokk épületünk van ezerszámra, 19–20. századi még több, de a középkoriak közül alig maradt néhány, ezeket meg kell becsülnünk.

Városaink a 19. században kezdtek rohamosan fejlődni. 19–20. századi utcanevünk is rengeteg akad. Féltő gondossággal kell azonban megóvnunk és helyreállítanunk az egész országban azt a csak néhány száz régi, 19. század előtti utcanevünket, amely még ismeretes. Hogy köztük egyházi vonatkozásúak is akadnak? Kire nézve jelentenek ezek veszélyt? Legmegbecsültebb műemlékeink között nincsen egyházi vonatkozású?

Logikus, hasznos és nemzetközi gyakorlat, hogy irányukról nevezzük el az utakat. A Böszörményi út (Hajdú)böszörménybe vezet, a Hadházi út (Hajdú)hadházára, a Mikepércsi út Mikepércsre stb. Pedig ezek az elnevezések még a szekerező világban születtek. Kár az ilyen útjelző elnevezéseket autós korunkban megváltoztatni, személyekről, dátumokról, elvont fogalmakról „újrakeresztelni”.

Hasonló a helyzet a címerekkel is. A címer rendszerint a település városi rangjának elismerése korából való, tehát az illető kor stílusát és szimbolikáját tükrözi: gótikus, reneszansz vagy barokk. Ha a település a 20. század közepén lett várossá vagy évszázadunkban született, akkor tükrözze a címer a mai kort. A címereket annak idején pajzsra festették, ezért pajzs alakúak. Furcsán fest egy hatszázéves város címerében egy füstölgő gyárkémény, traktor vagy fogaskerék. Ugyanúgy stílustalan volna egy a 20. század közepén alapított város címerében az íj, a bölény vagy a páncélos vitéz.

Kálmán Béla

MAGYAR
HIRDETO

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

1975. JANUÁR 18.

1975 JAN 18

ÉLET ÉS IRODALOM
Budapest